

Ekselences, ļ.cien. dāmas, augsti godātie kungi, kolēģi un draugi, mani mīļie!

Man ir patiess prieks un gods par piešķirto augsto apbalvojumu – Cicerona balvu! No sirds gribu pateikties balvas žūrijas komisijai par augsto novērtējumu tam, ko ir izdevies paveikt, darbojoties zinātnē un sabiedriskajās organizācijās, kā arī mēģinot veicināt izglītības, zinātnes un inovācijas attīstību Latvijā!

Izmantojot to, ka šeit ir klāt augstas valsts amatpersonas, kas ir uzņēmušās atbildību par Latvijas nākotni, un man doto iespēju izteikties, es vēlētos akcentēt dažas, manuprāt būtiskas problēmas, no kuru risināšanas ir atkarīgs tas, vai mūsu bērni un mazbērni būs laimīgi savu tēvu zemē un vai nevēlēsies to drīzāk pamest, lai meklētu mītnes vietu citviet pasaulē.

Latvija ir zeme ar mazu ekonomiku un bez ievērojamiem derīgajiem izrakteņiem. Šis apstāklis nosaka arī Latvijas attīstībai obligāto priekšnosacījumu – **koncentrēties uz tautas intelektuālā potenciāla attīstību**, un veikt mērķtiecīgas investīcijas izglītībā, zinātnē un inovācijā.

Un ne izglītībā vispār, bet gan tādā, kas nodrošina iespēju strādāt profesijās, pēc kurām ir liels pieprasījums, un kuras ir labi atalgotas.

Jāatceras, ka pasaule virzās uz robotizāciju un digitalizāciju, kas automātiski pieprasa no mums gan datorprasmes, gan radošu domāšanu. Tāpēc **galvenais pieprasījums darba tirgū būs pēc izgudrotājiem, produktu un tehnoloģiju izstrādātājiem**, nevis pēc tiem, kas strādā pie konveijera.

Un te nu mēs nonākam pie tā, ka nākotnes speciālists gandrīz vai visās nozarēs nevarēs iztikt bez matemātikas, fizikas, ķīmijas un bioloģijas! Tad cik ilgi mēs vēl kavēsimies ar pilnasinīgas

šo priekšmetu mācīšanas atjaunošanas vidusskolās?

Vai tiešām liegsim saviem bērniem pieeju augsto tehnoloģiju specialitātēm

?

Vēl cita problēma Latvijā ir tā, ka, kā jau mazai ekonomikai tas ir raksturīgi, mūsu valstī tikpat kā nav lielo uzņēmumu. Katrā gadījumā nav neviena tāda, kurš spētu uzturēt pats savu pētniecisko centru un veikt radikālas inovācijas.

Tas nozīmē, ka **Latvija nevar kopēt lielo valstu modeļus**, kur inovācija balstās uz nozīmīgiem privātā sektora atklājumiem, mums inovāciju ir jāstimulē arī sabiedriskajā sektorā – augstskolās un zinātniskajos institūtos.

Arī iekšējais tirgus Latvijā ir neliels, un brīvais tirgus tajā nespēj īstenot pilna apjoma regulējošo lomu, nodrošinot brīvu konkurenci un plašu piedāvājumu. Tāpēc mūsu valstī jo nozīmīgāku regulējošo lomu jāuzņemas valstij, uzturot spēkā vidējā un ilgtermiņa plānošanas instrumentus zinātnes, tehnoloģiju izstrādes un inovācijas veicināšanā.

Attiecībā uz tautsaimniecības attīstību tas nozīmē neko citu, kā **viedo specializāciju 2-3 ekonomikas virzienos**

mērķtiecīgi un koncentrēti investējot attiecīgo jomu attīstībā. Un to ir jāsāk ar izglītību jeb kvalificēta

darbspēka nodrošināšanu,

un zinātni – bet ne tikai kā jaunu zināšanu kalvi, bet gan daudz lielākā mērā – arī kā citviet pasaulē radītu zināšanu absorbcijas instrumentu, kas nodrošina tehnoloģiju izstrādi, pārnesi un inovāciju.

Un šeit **neiztikt bez skrupulozas analīzes un tajā balstītas plānošanas**, kā arī drosmīgas un mērķtiecīgas rīcības. Mums ir no kā ņemt piemēru, un to ir jādara! Somija pēc PSRS sabrukšanas lielā mērā zaudēja savas produkcijas noieta tirgu, bet spēja pieņemt drosmīgu un atbildīgu lēmumu – ieguldīt izglītībā, zinātnē, pētniecībā un inovācijā pat tad, kad tekošo nesegto sociālo vajadzību – gluži kā Latvijā - bija tik daudz. Un šīs politikas augļus Somija var baudīt šodien – kā tehnoloģiski attīstīta labklājības zeme.

Tādu pašu lēmumu – **ieguldīt izglītībā, zinātnē, pētniecībā un inovācijā** pieņēma visas tās

valstis, kuras mēs saucam par attīstības tīģeriem – Singapūra, Taivāna un citas - ne tik lielas valstis ar trūcīgiem dabas resursiem. Un viņas no “pelnušķītēm” ir kļuvušas par “princesēm”.

Vai mūsu bērni nav pelnījuši dzīvot labklājības zemē? Pat tad, kad kādā ģimenē ir neliela rocība, un ir jāizšķiras par to, ko darīt – salabot dubļaino ceļu līdz mājai vai ieguldīt bērnu izglītībā un darba prasmēs, mēs nešaubīgi **izšķiramies par ieguldījumiem bērnu nākotnē** !

Tad kāpēc valsts mērogā mūsu domāšana nesniedzas tālāk par nākošajām vēlēšanām, nevis ir vērsta uz nākošās paaudzes labklājību? Vai tiešām mums šī brīža deputāta vai ministra slavas spozme ir būtiskākā par to, ka **nedrīkst apēst sēklas naudu, lai varētu cerēt uz pārticību?**

Nu jau daudzus gadus Latvija pēc ieguldījumiem zinātnē, kā arī pēc sasniegumiem inovācijā ir gandrīz vai pēdējā vietā Eiropas Savienībā. Bet vai ir kas tāds, kas liecinātu par to, ka varas attieksme pret mūsu valsti ir manījusi? **Vai nākošā gada budžets demonstrē izglītību, zinātni, tehnoloģiju attīstību kā valsts prioritāti** ?

Lai cik ļoti gribētos, bet to saskatīt neizdodas! Pat par spīti tam, ka Latvijas inteliģence sit trauksmes zvanu – nākošā gada vidū gaidāma Latvijas zinātnes bērū diena, jo **Eiropas Savienības pētnieciskie projekti beidzas, bet cita finansējuma, kas to aizstātu – nav** ! Ka tas nozīmē, ka atkal

ekonomiskajā trimdā – gluži kā deviņdesmito gadu vidū - dosies jauns vilnis jauno un spējīgāko zinātnieku, dosies ar rūgtuma apziņu uz savu dzimteni sirdī – lai vairotu citu valstu labklājību, bet mēs paliksim pie sasistas siles!

Un kā tad ar ekonomisko izrāvienu? Vai tam lemts tāds pats liktenis, kā savulaik Ķīnas “lielajam lēcienam”? Grāvi taču ar diviem soļiem nepārlēkt! Bez zināšanām un prasmēm Nacionālajā attīstības plānā sasolītais **ekonomiskais izrāviens pārvērtīsies par tādu izklupienu vien!** Solis uz priekšu un divi atpakaļ...

Un atkal mēs meklēsim attaisnojumu, ka “to jau neviens nevarēja paredzēt”, ka “pie visa vainīga ģeopolitiskā situācija” u.t.t., kaut gan patiesība ir daudz nepatīkamāka un rūgtāka – **Latvijā kā pašu, tā arī ārvalstu ekspertu viedoklis ir vajadzīgs tikai tādēļ, lai būtu ar ko nerēķināties!**

Mums jau sen vairs nav spēcīga, valsts finansēta Ekonomikas institūta, nav valdības un likumdevēja lēmumu sociālekonomiskās ietekmes analīzes centra vai jebkāda cita profesionāla pētnieciskā institūcija, kura izstrādātu zinātniski un ekonomiski pamatotus analīzes dokumentus, kurus varas institūcijām būtu pienākums likt savu lēmumu pamatā.

Tā vien šķiet, ka pašlaik **valsts politiku veido ekonomiskie un politiskie grupējumi**, kuru lēmumu pamatā ir citi apsvērumi, nevis visas tautas labums.

Vai Latvijai nav potenciāla, lai pieceltos, iztaisnotu muguru, un ar paceltu galvu ķertos pie darba savas tautas labā? Ir!

Ziemeļvalstu Ministru Padomes eksperti pērn konstatēja, ka, neraugoties uz divus gadu desmitus ilgušo zinātnes vārdzināšanu un noniecināšanu, mums brīnumainā kārtā **vismaz 15 zinātniskajās institūcijās joprojām ir ļoti augstas raudzes zinātne ir**

. Brīnumainā kārtā tāpēc, ka tam tā sen vairs nevajadzēja būt, ja ņem vērā to, ka visus neatkarības gadus Latvijas zinātnes finansējums ir bijis katastrofāli zemā līmenī! Un mums ir pat vismaz viena institūcija – Latvijas Organiskās sintēzes institūts, kas pēc ārvalstu ekspertu domām, ir pieskaitāms pasaules līderiem savā jomā!

Tātad – pagaidām mums vēl ir tādi centri, kas spēj strādāt pasaules līmenī! Un **ES līdzekļu investīcijas zinātnes infrastruktūrā, lai arī stipri novēloti, tomēr ir radījušas nopietnu bāzi zinātnes izrāvienam**

Bet – ne jau tehnika ir tā, kas rada atklājumus un inovācijas! Tās ir zinātnieku prātu darbs! Bet katram augstākās kvalifikācijas darbam ir jābūt labi apmaksātam. It īpaši, ja atceramies, ka ES gaidīt gaida kvalificētus kadrus, **jo tieši augstākās kvalifikācijas speciālisti ir tie, kas nodrošina augstākās pievienotās vērtības radīšanu**

Ja paraugāties uz Īriju, tad redzam, ka šajā nelielajā valstī savulaik tika nolemts specializēties biofarmācijā, un tāpēc tika darīts viss, lai Īrija kļūtu par līderi šajā jomā. Un nu tam ir rezultāts, uz kuru būtu jātiecas arī Latvijai – nepilni 50 tūkstoši augstas raudzes speciālisti saražo produkciju biofarmācijas eksporta jomā par 55 miljardiem eiro! Bet Īrijas valsts, savukārt, investē nozarē 8 miljardi eiro gadā, jeb 1/7 daļu no nozares eksporta apjoma.

Vai Latvijā notiek tāpat? Nē, izglītībai un zinātnei kā nabaga radniecei jālūdzas, lai tai arī ko atstāj – vismaz bada maizei! **Zinātne joprojām tiek finansēta pēc pārpalikuma principa!**

Varbūt beigsim spriedelēt, kāpēc Latvijā ir zemas algas un nepietiek nodokļu, bet darīsim visu, lai Latvijā arī būtu nozares, kur katrs strādājošais nodrošina 1 miljonu eksporta produkcijas gadā, kā tas ir Īrijas biofarmācijas nozarē. Tad arī algas varēsim maksāt atbilstoši augstākajiem standartiem, sirmgalvjiem par pensiju apmēru nebūs jāuztraucas un bērni varēs gan baudīt bērnību, gan iegūt labāko izglītību!

Ne naudā ir laime, bet gan mākā ar to pareizi rīkoties! Lai mums pietiek drosmes un nesavtības veidot Latviju par labklājības zemi!

Un tam vajadzīga ne tikai ekonomika, bet arī ieguldījumi mūsu garīgajā attīstībā, kultūrā un mākslā. Jo tikai inteligents cilvēks spēj izprast to, ka **valsts nav tikai nodokļi, bet gan cilvēki ar augstu morāli un kultūru**, kas grib un prot darīt to, kas mums visiem – gan katram personīgi, gan tautai kopumā, nāk pa labu! Kas mīlestību, piedošanu un līdzestību uzskata par savas dzīves normu un piepildījumu!

Lai šajā Ziemassvētku laikā un arī tad, kad svecītes eglītēs būs izdzisušas, atceramies par mūsu “mazākajiem”, un **dodam viņiem katrs no sevis, bet pāri visam – Mīlestību! Lai Dievs mūs svētī uz to!**